

Пахальчук Н. В. О.Сухомлинський про взаємозв'язок фізичного та естетичного виховання молодших школярів / Наталя Пахальчук // Реалізація ідей В. О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи : зб. матеріалів пед. читань / Відп. за вип. І.І. Козак, І.М.Лапшина, Л.В.Любчак. – Вінниця, 2010. – Вип. 6. – С. 15-17.

Наталя Пахальчук, к.п.н.,
асистент кафедри педагогіки та
методики початкового навчання
ВДПУ ім. М. Коцюбинського
orcid.org/0000-0001-7098-3821

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ФІЗИЧНОГО ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сьогодні, в умовах існуючої системи особистісно-орієнтованої, гуманістичної системи виховання, педагоги все активніше звертаються до унікальної спадщини Василя Олександровича Сухомлинського, у якій відображені актуальні проблеми фізичного та естетичного виховання молодших школярів. На уроках фізичної культури взаємодія фізичного виховання з естетичним спрямована на вдосконалення зовнішнього вигляду школярів. Це гармонійний фізичний розвиток, пропорційна тілобудова, добре розвинені фізичні якості, показники здоров'я як умова краси зовнішньої і внутрішньої [3, с. 12]. На думку В.Сухомлинського, «мета фізичних вправ - виховувати почуття краси рухів, силу, гармонійність, спритність, витривалість. При розучуванні рухів на заняттях з фізкультури велика увага приділяється естетичній досконалості, красі. Самовиховання краси постави – один з головних стимулів, що спонукають учнів щодня робити ранкову гімнастику» [4, с. 169].

Уся система Павлівської середньої школи ґрунтувалась на формуванні в дітей «переконання, що завдяки регулярним вправам у них не тільки розвивається краса тіла, гармонія рухів, а й формується характер, гартується сила волі» [4, с. 169]. Педагог неодноразово наголошував на естетичних цілях фізичного виховання молодших школярів, на доцільності визначення естетичних вимог до організації та проведення фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня учнів [4, с. 170].

В.Сухомлинський у своїй педагогічній діяльності використовував інтегрований підхід до вирішення проблеми всебічного розвитку дітей, що втілювався у:

- взаємозв'язку естетичного виховання з трудовим, розумовим, моральним, фізичним;
- постійному ускладненні завдань, змісту і форм естетичного та фізичного виховання з віком учнів;
- одночасному збагаченні духовного світу особистості та фізичного вдосконалення;
- формуванні моральних переконань та естетичних поглядів у процесі туристичних походів тощо [4; 5].

Педагогічні погляди та методичні знахідки видатного гуманіста В.Сухомлинського залишаються актуальними й на сучасному етапі реформування виховного середовища початкової школи та активно впроваджуються у процесі фізичного виховання дітей. Так, кожен урок вчительки фізичного виховання початкових класів Українського колежу ім. В.О. Сухомлинського В.Кашей – це поєднання фізкультури, казки та гри [5, с. 37]. В.Кашей дотримується принципу, що кожен фізкультурно-оздоровчий захід має збагатити духовний світ вихованців, пробудити у них розумові, громадянські, трудові інтереси, принести їм естетичну насолоду, оскільки, як зазначає В.Сухомлинський, «людина повинна займатися гімнастикою і спортом передусім не для досягнення успіху в змаганні, а для формування фізичної досконалості» [4, с. 169].

Наведемо приклади рухливих ігор, що використовує В.Кашей у роботі з молодшими школярами:

1. «Прогулянка». Обладнання: гімнастичні лави. Зміст: педагог разом з дітьми вирушає в уявну подорож до лісу на казковому поїзді (молодші школярі виконують фізичні вправи у «казкових вагонах» (на гімнастичних лавках)).

2. «У лісі» (різновиди підлазіння). Обладнання: скакалки, до яких причеплені дзвіночки. Зміст: діти уявляють, що вони в лісі під низькими гілками дерев шукають гриби; але знайте їх той, хто не торкнеться дзвіночків.
3. «Космічний політ». Обладнання: обручі, м'ячі. Зміст: екіпаж дітей вирушає у космічний політ до далекої планети, де ракети – це обручі, а літаючі тарілки – м'ячі тощо [5, с. 37-38].

Щоб підсилити режимні заходи з фізичного виховання молодших школярів, В.Кашей проводить спортивні години-ігранки. Ігранка – це гра в ігри, які тісно пов'язані з національними традиціями, обрядами, звичаями; це 20-25 хвилин щоденних позитивних емоцій дітей. На цих заняттях велика увага приділяється загальнорозвивальним вправам, гальмуванню особистих негативних емоцій, встановленню дружніх взаємостосунків між однокласниками тощо [5, с. 38].

Учитель фізичної культури В.Білова також проводить нетрадиційні сюжетно-рольові уроки з фізичної культури для учнів початкових класів [1]. Зокрема, у темі «Ігровий метод у процесі фізичного виховання з дітьми» («Ходить гарбуз по городу» для 2 класу) передбачені такі виховні завдання: виховувати у дітей почуття доброти, любов і шанобливе ставлення до рідної землі, естетичний смак, навички морально-етичної поведінки [1, с. 16]. Педагог доцільно використовує на уроці міжпредметні зв'язки з математикою, розвитком мовлення, ознайомленням з навколишнім середовищем, музикою.

В.Білова визначає наступні організаційні моменти та методичні вказівки до проведення уроку:

- виконання великої кількості різноманітних рухових дій з їх частою зміною і частота переключення з одного виду діяльності на інший;
- урок побудовано так, щоб короткочасні навантаження чергувалися з паузами відпочинку та змінювався характер праці окремих м'язових груп (біг, вправи на стрибучість, силові вправи, ігрова діяльність);
- комплекс загальнорозвивальних вправ виконується з використанням кольорових кубиків та кольорових покажчиків тощо [1, с. 16].

Наведемо фрагмент підготовчої частини уроку «Ходить гарбуз по городу».

Учитель: «Діти, куди це ми потрапили, та хто нас зустрічає?» (діти заходять до залу, шикуються в шеренгу).

Діти: «Це – гарбуз».

Гарбуз: «На город ви завітали – друзями моїми стали».

Учитель: «То чому ж такий сумний ти?».

Гарбуз: «Як же мені не сумувати, допомоги не прохати? Зла рослина тут зайшла, все в городі зайняла» [...].

Учитель: «Щоб у казку завітати, звірями нам треба стати (діти надягають шапочки зайчиків, мишок, пташок). Ми як пташки полетіли (біг по колу). Як зайчики пострибаєм (стрибки на двох ногах, руки на поясі). Мишенята ходять тихо (ходьба на носках, ходьба на п'ятках; стежити за поставою – руки на поясі, руки за головою). Перешкоди подолаєм і до казки завітаєм (біг по колу в середньому темпі). Ось куці стоять близьенько – треба всім іти низенько (ходьба «гусячий крок»; руки на коліна, спина рівна). Ось вогонь внизу буває, спинки він нам зігріває (пересування на зігнутих колінах, руки в упорі за спиною). Колючки високі стали – ніжки ми попіднімали (ходьба з високим підніманням колін). І побігли залюбки всі веселі малюки (біг по колу під музику)» тощо [1, с. 16-17].

Враховуючи, що розвиток рухових якостей є одним з найважливіших компонентів фізичного виховання школярів, учителька Бердичівської ЗОШ №15 Ж.Твердохліб на своїх уроках основну увагу спрямовує на вирішення цих завдань. У початкових класах педагог використовує метод поєднаного розвитку властивостей і навчання рухових навичок; у структуру уроків включає вправи, що сприяють зміцненню м'язів живота, формують витонченість, граціозність, пластичність рухів [2, с. 47].

Для створення належного емоційного стану учнів під час занять фізичною культурою Ж.Твердохліб застосовує музичний супровід уроків. Мажорна музика збільшує м'язову силу і працездатність, тому вона транслюється вчителем протягом 30-32 хвилин на уроці. У

заключній частині уроку, коли школярі виконують вправи на відновлення дихання, лунає мелодія з м'яким музичний малюнком [2, с. 48].

Таким чином, тільки в органічному взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання можна ефективно досягти мети всебічного розвитку молодшого школяра. В.Сухомлинський на власному педагогічному досвіді довів, що для вирішення завдань гармонійного виховання дітей у процесі занять фізичними вправами доцільно забезпечити відповідну естетичну спрямованість у застосуванні засобів і методів педагогічного впливу, підкреслюючи естетичні властивості фізичної культури.

Література:

1. Білова В. Ходить гарбуз по городу : конспект нетрадиційного сюжетно-рольового уроку з фізичної культури для учнів 2 класу // Фізичне виховання в школі. – 2007. – № 2. – С. 16–22.
2. Новак В. З досвіду роботи вчителя Бердичівської ЗОШ №15 Ж.О. Твердохліб // Фізичне виховання в школі. 2004. – № 2. – С. 47–48.
3. Ротерс Т. Т. Музично-ритмічний розвиток школярів у взаємодії фізичного і естетичного виховання // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 3. – С. 12–14.
4. Сухомлинский В.А. Павлышская средняя школа : обобщение опыта учеб.-воспитат. работы в сел. сред. школе. – Изд. 2-е. – М. : Просвещение, 1979. – 393 с. : ил.
5. Титаренко Н. Фізкультура, казка, гра : з досвіду роботи учителя фізкультури В.Б. Кашей) // Фізична культура в школі. – 2007. – № 4. – С. 37–38.